

ganičku cjelinu, da nam njegovo djelo otkriva doista jedinstven i skladan pogled na svijet. Velika pitanja o svijetu i životu predočio je Lehmen na osnovi Aristotela i sv. Tome Akvinskoga iscrpljivo i temeljito, a opet priprosto i jasno. Razdioba je pregledna i logička, pojmovi strogo određeni, dokazi čvrsti i uvjerljivi. S protivnicima, i najmodernijim, raspravlja mirno, hladno, objektivno. Jezik mu je lak, stil gladak. U kratko: nije se lako u njemačkoj literaturi namjeriti na tako lijepo, potpuno i lako filozofsko djelo, koje bi bilo ravno Lehmenovom „Lehrbuch der Philosophie“. Njega će lako razumjeti i laici u filozofiji, može dobro doći i samouku, a od izvanredne će biti koristi bogoslovcu.

Teodiceja, treći sv. cijele filozofije, raspravlja o Bogu i Njegovoj svezi sa svijetom. Kao i druge moderne teodiceje dijeli i Lehmen svu građu na četiri dijela: u prvom govori o postojanju Boga, u drugom o biti Božjoj, u trećem o življenju Božjem, u četvrtom o Bogu, stvoritelju i uzdržavatelju svijeta, i o Providnosti Božjoj. Uvod u prvi dio zauzima rasprava o pojmu Boga, o mogućnosti dokazati egzistenciju Božju, o teizmu i ateizmu. Ovdje se na široko rasčinjavu zablude tradicionalista, ontologa, pozitivista i modernista. Zatim se nižu sami dokazi za postojanje Boga u deset glava. Svaki dokaz je tako razvijen, da za sebe dokazuje egzistenciju Božju. Zao nam je, što Beck nije razvio još i biološki i entropološki dokaz. Ti su danas moderniji od svih onih deset izvedenih. Prigovore protiv kozmološkog i teleološkog dokaza odbija Lehmen vrlo uspješno. Beck ga je još ponupio i usavršio. Osim Kanta odbijaju autori i Schopenhauera, Milla, Straussa, Büchnera i Spenzera. Glavu 6. o vjerskom čuvstvu i modernizmu razvio je upravo sjajno u ovom (trećem) izdanju Beck. Tešku raspravu o biti i osobinama Božjim raspreda drugi dio Lehmen-Beckove teodiceje lakoćom, da upravo zadivljuje. Panteizam pobija u četiri glavna oblika: emanacija, imanencija, Spinoza, Hegel. Metafizičku bit Božju nalazi autor s većinom skolastika u aseitetu. Ovaj je dio pravo skladište oružja protiv modernih ateističkih zabuda. Osobito opširno, jezgrovito i

relativno jasno predočuje i obrađuje Lehmen-Beck znanje Božje u III. dijelu. Tu je lijepo razvijen teški problem, kako se može spojiti nepogriješivo predznanje Božje budućih slobodnih ljudskih djela sa čovječjom slobodom. Jednako je izvrsno obrađeno u IV. dijelu fizičko utjecanje Božje na slobodno ljudsko djelovanje. S većinom kršćanskih filozofa odbija i autor fizičku predeterminaciju. K raspravi o Providnosti i pesimizmu dodao je Lehmen-Beck vrlo prikladno i kratku raspravu o čudu. — Sve u jedno: djelo nas uči o svim značajnim modernim pitanjima kratko, točno i jasno.

Dr. Fran Barac.

Christian Pesch: Compendium theologiae dogmaticae. Tomus I. De Christo Legato divino — De Ecclesia Christi — De Fontibus theologicis. Friburgi B. Herder (XII.+304.S.) 1913. Nevez. K576. Vež. K 6'96.

Glavoviti autor velikog dogmatičkog djela „Praelectiones dogmaticae“ (Novem tomi K 65— Herder. Freiburg i. B. u. Wien) izdaje priručnik svoje znamenite dogmatike u četiri sveska. Prvi naslovni svezak radi o poznatim temama fundamentalne teologije. Naslov nam kaže sadržaj. Sa stajališta dogmatičkoga i jer će još ljetos izaći i ostala tri sveska dogmatike, ne možemo objektivno prigovarati, što se autor ograničio samo na tri gornja traktata. Ali bi svakako cjelina prvog sveska bila mnogo potpunija, da je amo ušao i traktat „De fide“ i barem nešto o objavi Staroga Zakona. Auktor sponira, da su teolozi svršili filozofijski kurz, a i ne piše strogu „Apologetiku“, zato je razumljivo, što nema ništa „ex praeeambulis fidei“. O progresizmu religioznom govorit će valjda kasnije, ali bi to prirodno pristalo makar u drugi „Scholion“, kad je već govor „de origine religionis“ i to „historice“ (str. 26). Svakako ovaj kompendij uzet za podlogu predavanja pretpostavlja, da ima druga profesorska katedra za strogu „Apologetiku“. U tumačenju nekih pojmova želio bi čovjek, da je autor bio opsežniji na pr. kad je govor o čudu (str. 44) ili da ih izriči-

tije naglasi (na pr. o infalibilitetu Crkve govori sitnim pismenima kao odgovor na objekciju str. 198) ili jasnije izloži (na pr. razliku „nota“ i „proprietas“ str. 170) itd. Ali sve te sitnice ne mogu zasjeniti ljepote ovog vrsnog kompendija. Bogoslovac će u njemu naći svaku dogmatičku istinu krepko, jasno i pregledno dokazanu. Metoda je djelu strogo skolastična. Teza, izloženo pitanje i njegova znamenitost, silogistička forma dokaza, prigovori i odgovori, skoliji i korolariji. I na savremena pitanja ne zaboravlja autor. Literaturu navodi vazda na početku problema. Argumenti su mu jaki, jezik i stil lak. Tisak je lijep, knjiga nije razmjerno skupa: možemo je dakle toplo preporučiti bogoslovcima, a osobito onima, koji se zanimaju za skolastičku disputaciju.

Dr. Fran Barac.

Eug. Mangelot, Les Evangiles Synoptiques. Paris 1911.

Vrlo znamenito, no zajedno jedno od najtežih pitanja u introdukciji jest sinoptičko pitanje. Već stotinu godina raspravljaju o njem toliki učenjaci, no kraj dobrih explikacija ima i toliko samovoljnih nazora, da se teško snaći u tom labirintu tolikih oprečnih mišljenja.

Zato je zgodno učinio znameniti exegeta Mangelot, da je u lakšoj popularnoj formi, no nimalo na uštrb znanstvenosti držao konferencije o tom mučnom predmetu na institutu katoličkom 1910. u Parizu. Zajedno je svoje konferencije publicirao 1911. Tko ih pomno čita, zadovoljit će ga izbor gragje, dispozicija i argumentacija.

Kaošto je razumljivo, mnogo se osvrće na krive nazore glasvitog apostate Loisyja. Konferenca ima devet.

I. Evangjeoska predaja, stvarno njezino postajanje i tobožnji faktori njezinoga izragijavanja.

II. Redakcija i povjesnička vrijednost sinoptika.

III. Djevičansko Začeće Isusovo.

IV. Pozorište, djelatnost, zapreke i razvoj javne Isusove službe.

V. Čudesa Isusova.

VI. Oblik naučavanja Isusova.

VII. Svjedočanstvo Isusovo o svojem poslanju i svojoj osobi.

VIII. Parnica i smrt spasavajuća Isusova.

IX. Uskrsnuće Isusovo.

Apendix: I. Paulinizam Markov. — II. Tako zvani Židovski antecedens euharistije.

Lijepa je i velikom lahkoćom izvedena druga konferenca, gdje raspravlja, kako je tradicija evangjeoska, predmet prvotne propovijedi, kristalizirana u spisima, koji su instrumentum apostolicum. Ti se izvještaji zovu evangjelja, što je naravno, jer sadržavaju evangjelje. Prva tri evangjelja zovemo sinoptičkim, jer slijede jednake putove. Slična su u sadržaju, osnovi i stilu uz divergencije.

Da su postojali pisani dokumenti, kojima su se služili sinoptici, ne smijemo a priori zabaciti s toga, što je ta hipoteza okaljana racionalističkim zabudama i kao da bi to bilo na štetu kanonskim izvještajima. Sam princip, da su postojali pismeni izvori, je opravdan, premda ga zlorabe racionaliste svojim subjektivnim, divergentnim i destruktivnim rezultatima. Ergo katolik služeći se s dokumentarnom hipotezom treba da je umjeren i razborit. Ako bismo i dopustili, da je redaktor prvotne tradicije koji izraz Spasiteljev redigirao, ne možemo i ne smijemo dopustiti, da je i samo jednu metaforu, nauku, parabolu, alegoriju pripisao Isusu, koju ne bi Gospodin izrekao.

U toj materiji: gatanju, maštanju, nagagjanju nema mjesta.

Prema tomu karakter redakcionalni evangjelista jest drugotni. Da postoji, slijedi, ako se porede tekstovi, koji divergiraju. Ta divergencija je plod literarne djelatnosti evangjeliste i položaja ili stanja, kako se predala tradicija.

Usmena tradicija, ako i vjerna, nije bila stereotipna ni u memoriji, ni u ustima propovjednika. Imala je varijante. Otuda omisije, transpozicije, modalne razlike istoga govora i čina: *Çes particularites out passés dans les Evangiles et exliquent une partie de leurs divergences.* Ove osobine prešle su u evanđelja i razjašnjuju dio njihovih razlika.

Drugi faktor, koji razjašnjuje divergencije sinoptičke jest literarna djelatnost. Oni su uzeli fakta iz